

bi jo čital ves narod ter iz nje spoznaval svoje najboljše može, ki so se skozi tristo let trudili, da bi nam ustvarili lep pismeni jezik in mu dali globoko vsebino.

Tiskovne napake je avtor domala že vse sam popravil; eno smo še zapazili: str. 1. naj se glasi: pod Albuinom, ne pod Albinom. V življenju sv. Cirila naj bi se dostavilo, da je — kakor sedaj vemo — umrl kot posvečen škof. O Zupanu in Korytku piše G., da sta bila internirana; takrat so najbrže tako rekli, mi pa smo zdaj za en pojem bogatejši ter bi rekli — konfinirana. K str. 125. nsl., kjer govori o janzenistih, ki so se pohujševali nad Prešernovo peozijo, bi to-le pripomnili: Ali ne bi kazalo Pavška in somišljenike imenovati *rigoriste*? Janzenizem je bolj bogoslovski, cerkvenozgodovinski pojem; ne proti njih verskim zmotam se je boril Prešeren, ampak proti njih rigorizmu, prenapeti strogosti in odurnosti. Tako bi potem odpadla tista nejasnost glede nekaterih Čbeličarjev, ki so bili tudi janzenisti, n. pr. Jakob Zupan, a ne — rigoristi. Str. 147. je še ostalo: posnemavci, dočim knjiga dosledno piše: zapisovalec, nabiralec itd. Ali ne bi bilo bolje, Kajkavce, Metelkovce pisati z malo začetnico? Naj končno posebe poudarimo, da je jezik avtorjev — kar se sicer samo po sebi umeje — lep, vseskozi pravilen (n. pr. se skrbno ogiblje tistega »od« pri pasivu, prim. Avstrija je bila . . . po Napoleonu premagana str. 108. prav-kakor zahteva Breznikova slovnica). O mislih pa, ktere nam vzbujajo prebiranje naše slovstvene Zgodovine, bomo govorili — če Bog da — v ugodnejših casih.

J. Debevec.

Ob 50 letnici dr. Janeza Ev. Kreka. — Ljubljana 1917. Izdali in založili pisatelji doneskov. Tiskal A. Slatnar v Kamniku. Str. 95. Cena K 2.—.

To prigodno knjigo so opisali J. Puntar, Fr. Jež, J. Gostinčar, A. Vadnal, I. Dolenc, A. Komlanec, P. Rogulja, J. Kalan in A. Kralj. Skušali so orisati Krekovo literarno, izobraževalno, socialno, vzgojno, versko, protialkoholno, časnikarsko, združno, politično delo. Slika ni popolna, kakor poudarjajo tudi pisatelji sami, marveč je bolj voščilo ob jubileju, izraz hvaležnosti in ljubezni njegovih učencev. Vendar je ta knjiga dovolj znamenita, da je ni mogoče prezreti v Dom in Svetu. Krek je bil več let sotrudnik Dom in Sveta; pomagal mu je tedaj, ko je bil najbolj podpore potreben; naravno je torej, da se spomni vsaj sedaj njegove petdesetletnice, če jo je, o pravem času, z drugimi listi vred zamolčal. Tudi zasluži Krekovo literarno delo, da ga slovstven list registrira. Poročevalec (J. Puntar) o tej panogi Krekovega delovanja je povzel bolj umsko, tendenčno vsebino Krekovih spisov in morda se je Kreku samemu, ko je pisal, zdela ta stran najvažnejša; vendar ne smemo pozabiti, da tiči v Kreku dobršen kos resničnega pesnika. Njegove »Tri sestre« na primer so in ostanejo dolgo časa eno najboljših del naše poljudne dramatike. — Dovolj važna je pa ta prigodna knjiga tudi zato, ker je izraz skupne volje pisateljev in njihovih somišljenikov, da uravnajo svoje kulturno delo v Krekovem duhu; vsled te okoliščine pomeni brošura več, nego običajna spominska knjiga.

Se veliko več vrednosti za prihodnost bi pa imela Krekova brošura, če bi se kdo v njej bil lotil, opisati — rekel bi — duševno strukturo Krekovo in njegov miselni razvoj za časa javnega delovanja. Pri tej notranji analizi Krekove osebnosti bi se nam morda marsikaj pojasnilo, kar nam je sedaj težje razumljivo, kar od Kreka tudi marsikoga odbija. Očitajo mu nedoslednost, notranja nasprotja. In vendar — če človek premotri tega večno snujočega, tako obsežnega, v daljno bodočnost mislečega duha, razume, da je v tej široki, slovanski duši dovolj prostora, da tudi nasprotja spravljivo med seboj žive; omejenost je najlaže dosledna. Očitajo mu, da je bil mnoga leta teoretik stranke, kateri pripada, in da je z njo soodgovoren, sokriv. Resnica je — in vendar bi analiza njegove teorije pokazala, da je Krek rastel s svojim časom in da je svoje teorije popravljaj, da jih je popravil, ko je življenje dokazalo njih nevrednost; motiti se moramo, hujše je, braniti teorijo še tedaj, ko se je dejansko pokazalo, da ne velja. —

Za Dom in Svet je Krekova brošura zaradi tega razveseljiv pojav, ker je izraz simpatij do politika, ki je, morda edini, razumel pravo važnost umetnostnega in drugega kulturnega dela, ki ni bil docela mnenja, da naj tudi »pesniki in taki ljudje« služijo praktičnim, trenutnim, strankarsko-političnim namenom. Uvidel je, da vsako politično delo nosi »korupтивne snovi« v sebi in da je tvarna kultura prazna in pogubna, če se z njo vred ne razvija duševna kultura, katere integralni del je umetnost. Krek je optimist; vse njegovo delo to kaže. Optimist je tudi sedaj, v tem razdobju našega narodnega življenja; z njim smejo biti optimisti tudi oni, ki jim je naša umetnostna kultura na srcu.

Izidor Cankar.

Louis Coloma: **Boy**, Roman. Iz španskega prevel A. Kalan. V Ljubljani, 1917. Založila Kat. Bukvarna. Natisnila Kat. tiskarna. Cena K 3.—.

Španija je bila nekdanj domovina vitezov. Kdo ne pozna Cidovih viteških romanov? V zadnjih letih — pred vojno — je bila sicer Španija postala za naše kraje nekakšen brlog, iz katerega so prihajala sleparska pisma, ki so menda precej denarja izvabila; vendar bi bilo krivično, ako bi imeli zoper vs Španijo predsodek, da je brlog sleparjev in goljufov. Prav naš roman, čigar dejanje se godi v l. 1873., ko so se karlisti znova začeli gibati zoper liberalno-republikansko vlado, nam sijajno dokazuje, da je v Španiji še doma pravo viteštvo v najlepšem pomenu: mlad španski plemič, sicer plemenit značaj, se lehkomišelnostno igra z ognjem čutnih strasti; vsled tega se zaplete v sumnjo nekega strašnega umora; lahko bi dokazal svoj »alibi«, toda dotekniti bi se moral časti visokorodne gospe; to storiti pa mu brani njegovo viteško prepričanje; rajši žrtvuje svoje mlado življenje. Tragičen je konec tega krasnega mladega življenja, polnega dušnega zdravja: mimo svoje sreče gre in jo po-tepta z nogami. Mojstrsko nam pisatelj slika, kako razne nesrečne okolnosti — junakova lehkomišelnost, zloba skritih sovražnikov in politična strast madridske drhali — čimdalje bolj obkoljujejo svojo nedolžno žrtev, kakor lovci izsledeno zver, dokler je končno ne ustrelje. V enem oziru me roman živo spominja

Spillmannove povesti »Žrtev spovedne molčečnosti« : tu brani spovedna molčečnost, izdati skrivnost umora, tam viteška čast. — Prevod je popoln. Nekoliko moti 1. napačna raba enklitik in 2. nedol. oblika pridevnika v zvezi s svojilnim ali kazalnim zaimkom (ta skrivnost **sten** m. skrivnostni odgovor, str. 15., njegov lepodoneč glas m. lepodoneči, str. 31., i. dr. na več mestih. Naslov **Boy** (izg. boj iz angl.) je razložen šele na str. 136.; v slov. naj bi bil prej; tudi »alibi« naj bi se pretolmačilo (zaradi latinščine neveščih čitateljev). — Srečna je bila misel, prevesti ta roman, ki je po mnenju mnogih kritikov celo globokejši od »Malenkosti« istega pisatelja, jezuita L. Coloma. Knjiga zasluži, da bi jo pazno čital zlasti izobraženi mladi svet.

J. Debevec.

Koncerti.

Koncert Vušković.

Bilo je meseca oktobra 1913, ko je operni pevec **Marko Vušković**, sedaj prvi baritonist hrvatske opere, v Ljubljani prvič nastopil. Že takrat si je s svojim orjaškim organom in zares umetniškim predavanjem namah pridobil naše simpatije.

Dne 15. maja letos smo imeli priliko umetnika zopet slišati in uživati. Tekom zadnjih let je Vušković očividno napredoval in se izdatno izpopolnil. Glede glasu se mi zdi, da se je pri njem zgodila približno enaka izprememba kot smo jo svojčas opazili pri našem pevcu-mojstru Bettetu. Saj je znano, kako je dunajska šola Bettetov prvotni nenavadno široki, hrupni in skoro robati glas imenitno izlikala in ublažila. In tudi Vuškovićev bariton je — odkar smo ga pred leti slišali — izgubil vso pretiranost glede širine in moči; izredno se je ublažil in izbrusil v plemenito nastavljen, polno a vendar voljno doneč glas. Vuškovićev bariton je zelo obsežen, prožen, v legah primerno izravnani, v nižavi sicer včasih nekoliko šibek, pa vendar ne brez vsebine, v srednji in visoki legi in tudi v falzetu posebno krasen. Njegovo predavanje pesmi je njih pravo doživetje. V trenutku izvajanja je Vušković s celo dušo in z vsako mišico svojega telesa pri predmetu, ki ga opeva. Tudi je njegov nastop čudovito miren. Efektov ne išče, ker previsoko ceni resnično umetnost.

Njegov spored je nudil pesmi in arije. Zastopani so bili p. l. Zajc s pesmijo »Tiha noč« in z arijo iz opere »Zrinski«; Ružić s pesmijo »Ja te ljubim« in z značilno, šaljivoljubko slovaško narodno pesmijo. Izmed skladb nemških skladateljev sta bila na sporedu **Löwejev** »Sat« (Ura) in **Rubinsteinova** »Asra«. Štiri daljše izbrane arije so bile: **Čajkovskega**: Arija kneza Gremina iz opere »Onjegin«, **Dalibesova** iz opere »Lakme«, **Verdijeva** iz opere »Ples mask« in **Thomasova** napitnica iz opere »Hamlet«. Posebno v zadnji se je odlični pevec razodel v vsej svoji vrlini in moči. Bil je to veličasten, vse prejšnje presegač konec.

G. prof. Krauth je kot izboren spremljevalec na klavirju našemu občinstvu že dobro znan. Samostojno ni nastopil, dasi je bilo tudi njegovo solistično igranje naznanjeno na sporedu.

Koncert Vušković treba zabeležiti med najboljše tukajšnje prireditve minule koncertne sezone.

Koncert Kocian-Rypl.

Violinskega virtuozu **Jaroslava Kociana** imamo v Ljubljani že iz prejšnjih let v najboljšem spominu. Toda zadnji njegov nastop pri nas 23. maja 1917 nam ga je še bolj priljubil. Ko je pred nekaj leti igral v »Mestnem domu«, se nam je vsiljeval vtis, kot da hoče umetnik svojo — brez dvoma virtuožno — igro napraviti še umetnejšo z raznimi zunanjimi gestami in z neko visoko pozo. A topot nismo te nepotrebne primese kar nič več opazili. Kajti Kocian je nastopil s svojo veliko umetnostjo pred polnoštevilnim občinstvom tako, kot bi igral v ožjem prijateljskem krogu: preprosto, ljubeznivo, naravno. In to se vsakemu resničnemu umetniku tudi najbolje podá.

Spored je bil kar moč lep. **Mozartov** naivno ljubeznivi, na videz sicer preprosti, a vsebinsko vendarle tolikanj bogati koncert v D-duru, **Goldmarkov** barveno pestri koncert v A-molu, kakor tudi štiri manjši moderni komadi: **Kocianov** »Intermezzo pittoresque«, **Dvořak-Kreislerjev** **Slovanski ples** v E-molu, **Chopin-Wilhelmijev** **Notturmo** in **Wieniawskega** **Poloneza** v A-duru so bile same prvovrstne skladbe, ki so tudi v razvrstitvi tvorile zelo primerno gradacijo.

Kocianova igra je vzorno čista, sočna, skoro bi rekel sladka in prepojena globokega občuta; v tehničnem oziru pa ga izlepa ni bilo mesta, je ni bilo pasaže ali kakršnekoli težkoče, ki bi je umetnik ne bil obvladal z največjo lahkoto.

Na klavirju je Kociana izredno fino spremljal mlad koncertni pianist **A. C. Rypl** iz Prage. Skoro neverjetno je, kako se je ta izborni pianist znal prilagoditi — toda kaj pravim prilagoditi — kako se je znal vživeti v Kocianovo igro, v njegovo umevanje in občutenje izvajanih težkih skladb. Niti za en hip ni nobeden izmed njihju prehitel, niti za hip ne zaostajal. In Ryplov pianissimo! Komaj slišen je bil, a vendar natančno razločen. Pravi pajčolan najfinejše vrste. Ravno tako pa je Rypl po potrebi tudi podčrtal, kar je bilo treba podčrtati, zlasti v Mozartovem in Goldmarkovem koncertu, ko se razne teme — kakor v te vrste skladbah sploh — pojavijo zdaj v glavnem, koncertujočem, zdaj v spremljajočem instrumentu.

Kot samostojne skladbe je Rypl na klavirju izvajal tri znamenite skladbe čeških skladateljev: **Lukovo** »V roztonženi«, **Novakov** »Amoroso« in **Smetanov** »Furiant«. Oba umetnika sta posamene skladbe še dodala.

Ta koncert je tako prelepo uspel, da si boljšega zaključka letošnje koncertne sezone nismo mogli želeti.

Stanko Premrl.

To in ono.

Franc Levec. Nekrolog. (Dr. Janko Bezjak.) — V ponedeljek dne 4. decembra 1916. l. se je pomikal kmalu po tretji uri popoldne slovesen in veličasten izprevod, kakršnega le redkokrat vidiš, po ljubljanskih ulicah. Pred štirivprežnim mrtvaškim vozom je korakala dolga vrsta učencev in učenk raznih ljubljanskih šol, za vozom in žalujočimi je stopala izredno velika množica ljubljanske gospode, med njo mnogo visokih dostojanstvenikov in uradnikov, srednje- in